

Ilona Kejklíčková

Logopedie v ošetrovateľskej praxi

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout s portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umísťování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

Copyright © Grada Publishing, a.s.

PaedDr. Ilona Kejklíčková, Ph.D.

LOGOPEDIE V OŠETŘOVATELSKÉ PRAXI

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, 170 00 Praha 7
tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400
www.grada.cz
jako svou 4248. publikaci

Recenzovali:

prof. MUDr. Anton Kollár, DrSc.
doc. PhDr. Miroslava Kyasová, Ph.D.

Odpovědný redaktor Mgr. Martin Hrdina, Ph.D.
Sazba a zlom Antonín Plicka
Návrh a zpracování obálky Antonín Plicka
Počet stran 128
Vydání 1., 2011

Vytiskla Tiskárna PROTISK, s.r.o., České Budějovice

© Grada Publishing, a.s., 2011
Cover Photo © fotobanka Allphoto

ISBN 978-80-247-2835-3 (tištěná verze)
ISBN 978-80-247-7371-1 (elektronická verze ve formátu PDF)
© Grada Publishing, a.s. 2012

OBSAH

PŘEDMLUVA	9
ÚVOD	11
1. DEFINICE LOGOPEDIE	13
2. ŘEČ, MLUVA, HLAS, ZPĚV	15
3. VÝVOJ ŘEČI	17
3.1 Fylogenetický vývoj řeči	17
3.2 Ontogenetický vývoj řeči	19
4. PORUCHY ŘEČI	23
4.1 Opožděný vývoj řeči	23
4.1.1 Opožděný vývoj řeči prostý	23
4.1.2 Omezený vývoj řeči	24
4.1.3 Přerušovaný vývoj řeči	24
4.1.4 Scestný vývoj řeči	24
4.2 Patlavost (dyslalia)	27
4.3 Huhňavost (rinolalie, rinofonie)	29
4.3.1 Otevřená huhňavost	29
4.3.2 Zavřená huhňavost (<i>rhinolalia, rhinophonia clausa</i>)	29
4.3.3 Smíšená huhňavost (<i>rhinophonia, rhinolalia mixta</i>)	30
4.4 Poruchy řeči při vrozených vadách mluvních orgánů	30
4.4.1 Zkrácená podjazyková uzdička	30
4.4.2 Poruchy skusu	31
4.4.3 Rozštěpové vady obličeje	33
4.5 Vývojová dysfázie	36
4.6 Dětská mozková obrna (DMO)	37
4.7 Dysartrie	38
4.8 Koktavost (balbuties)	40
4.9 Breptavost (tumultus sermonis)	41
4.10 Afázie	42
4.10.1 Cévní mozkové příhody (CMP)	49
4.10.2 Další příčiny afázie	53
4.10.3 Rehabilitace a logopedická reedukace afází	54

4.11 Poruchy řeči u některých závažných onemocnění CNS a u duševních chorob	60
4.11.1 <i>Demence</i>	60
4.11.2 <i>Alzheimerova nemoc</i>	62
4.11.3 <i>Pickova nemoc</i>	62
4.11.4 <i>Parkinsonova nemoc</i>	63
4.11.5 <i>Parkinsonův syndrom</i>	63
4.11.6 <i>Roztroušená skleróza</i>	63
4.11.7 <i>Chorea</i>	64
4.11.8 <i>Atetóza</i>	65
4.11.9 <i>Epilepsie</i>	65
4.11.10 <i>Schizofrenie</i>	66
4.11.11 <i>Landau-Kleffnerův syndrom</i>	66
4.12 Psychogenní poruchy řeči	66
4.13 Mluvení bez hrtanu	67
5. PORUCHY SLUCHU	71
5.1 Převodní poruchy sluchu	73
5.2 Percepční poruchy sluchu	73
6. KOREKCE SLUCHOVÝCH VAD	79
7. KOMUNIKACE, SOUŽITÍ SE SLUCHOVĚ POSTIŽENÝM STARŠÍM PACIENTEM	85
8. STÁŘÍ, GERIATRICKÝ PACIENT	87
9. HLAS A JEHO PORUCHY	91
9.1 Co je hlas	91
9.2 Tvorba hlasu (fonace)	91
9.3 Vlastnosti hlasu	93
9.4 Druhy hlasu	95
9.5 Porušený (nemocný) hlas	96
10. REHABILITACE HLASU	99
11. ZÁKLADNÍ KOMUNIKAČNÍ PRINCIPY A DOVEDNOSTI	101
11.1 Vedení rozhovoru	101
11.2 Naslouchání	102
11.3 Empatie	102
11.4 Porozumění	103
11.5 Nonverbální komunikace	104
11.6 Podpora komunikace	106
11.7 Kritické body v logopedickém přístupu k seniorům	107

11.8 Úloha logopeda při propuštění pacienta z akutní zdravotnické péče	107
11.9 Logopedická práce s rodinou seniora	108
11.10 Logopedická péče v domácím prostředí	109
12. LOGOPEDICKÉ VYŠETŘENÍ	111
13. PORUCHY POLYKÁNÍ, DYSFÁGIE	115
13.1 Příčiny dysfágie	116
13.2 Příčiny odynofágie	117
13.3 Příčiny globus hystericus	117
13.4 Komplikace dysfágií	117
13.5 Diagnostika poruch polykání	118
13.6 Léčba poruch polykání	119
13.7 Logopedická péče o pacienty s dysfágií	120
14. SKUPINOVÁ TERAPIE	123
PŘEHLED OBRÁZKŮ	126
DOPLŇUJÍCÍ ODBORNÁ LITERATURA	127

Děkuji všem za rady, které jsem v průběhu psaní knihy dostávala – své milé kolegyni v klinické logopedii PaedDr. Evě Škodové, prof. MUDr. Antonu Kollárovi, DrSc., za cenné připomínky a rady v oblasti foniatrie, doc. PhDr. Miroslavě Kyasové, Ph.D., a prof. MUDr. Haně Kubešové, CSc., za možnost konzultace v oboru ošetrovatelství. Veliké poděkování rovněž patří nakladatelství Grada, které knihu vydalo.

PŘEDMLUVA

Vážené a milé kolegyně, vážení a milí kolegové,

dostává se vám do rukou velmi zajímavá a hodnotná publikace Logopedie v ošetrovatelství, která bezesporu rozšíří váš obzor a získané poznatky, zkvalitní vámi poskytovanou ošetrovatelskou péči. Předkládaná publikace vychází z dlouholetých zkušeností autorky, která působí jako klinický logoped.

Ošetrovatelská péče je realizována prostřednictvím multidisciplinárního týmu. Sestra při její realizaci spolupracuje s řadou profesionálů z dalších oborů. Jednou z významných možností je spolupráce s klinickým logopedem, zejména v oblasti poruch mezilidské komunikace. Poruchy v oblasti komunikace mohou být vrozené nebo získané v důsledku řady onemocnění, nejčastěji z důvodů neurologických postižení, úrazů a dalších.

Publikace poskytuje sestrám, ale i ostatním zdravotnickým pracovníkům informace od fylogenetického i ontogenetického vývoje řeči až po zaměření na geriatrického pacienta.

Samostatná kapitola je věnována poruchám řeči, se kterými se sestra setkává u jedinců ve všech věkových skupinách. Autorka se v dalších kapitolách podrobně zabývá problematikou afázie, jejími příčinami a rehabilitací, na které sestra při každodenním kontaktu s pacientem rovněž participuje. Významné zásady komunikace s jedincem, který má poruchy v této oblasti, jsou shrnuty v kapitole Základní komunikační principy a dovednosti. Závěr publikace je věnován logopedickému vyšetření. Cílem autorky bylo seznámit čtenáře se základy oboru logopedie a s aplikací základních poznatků oboru logopedie do ošetrovatelství a ošetrovatelské péče, což se bezesporu zdařilo. Předkládaná publikace je určena nejen studentům ošetrovatelství v pregraduální a postgraduální přípravě, ale i dalším zdravotnickým pracovníkům, kteří v ní naleznou řadu inspirativních podnětů pro svou práci.

doc. PhDr. Miroslava Kyasová, Ph.D.
přednosta Katedry ošetrovatelství LF MU

ÚVOD

Základním účelem tohoto textu je poskytnout studujícím oboru ošetrovatelství nejdůležitější informace z problematiky klinické logopedie, **podat úvod do problematiky poruch komunikace osob s vadami a poruchami řeči a sluchu**.

Zdůrazněny jsou ty části logopedie, které se v běžné ošetrovatelské praxi na různých odděleních vyskytují, nebo mohou vyskytnout. Proto je značně redukována jinak významná část logopedie týkající se vývoje dětské řeči, odstraňování a prevence poruch mluvy v dětském a adolescentním věku. Na druhé straně jsou ty části, které se týkají časté a závažné problematiky v ošetrovatelství se zaměřením na geriatrii (fatické poruchy, demence), probrány podrobně.

Současná doba klade vysoké požadavky na zdravotnické pracovníky. K jejich připravenosti a orientaci v oboru ošetrovatelství přispívá i povědomí o základní problematice logopedických diagnóz a správném přístupu k těmto pacientům.

Klinická logopedie je interdisciplinárním oborem, a tudíž ani užívaná logopedická terminologie není jednotná. Přesto ale věřím, že se dostane v oboru ošetrovatelství podpory těm zdravotníkům, kteří se potřebují v této problematice dále vzdělávat.

Potřeba dorozumívat se je velice nutná nejen pro samotného pacienta, ale i pro zdravotníky. Dokázat se vzájemně pochopit, dát možnost a naději pro další život s komunikací a poskytnout porozumění jsou jedny ze základních práv pacientů.

Dle zákona č. 96/2004 Sb. může logopedickou péči poskytovat pouze absolvent magisterského studia speciální pedagogiky se státní závěrečnou zkouškou z logopedie a surdopedie. Proto není žádoucí a možné, aby logopedickou péči poskytovaly absolventky oboru ošetrovatelství, ale naopak aby s klinickým logopedem spolupracovaly a doporučily mu ty z pacientů, kteří logopedickou péči potřebují.

1. DEFINICE LOGOPEDIE

Logopedie je označení vzniklé složením dvou slov řeckého původu (*logos* = slovo, nauka, řeč; *paideia* = výchova), poprvé bylo použito v roce 1924 vídeňským lékařem Emilem Fröschelsem (1884–1972). Je názvem oboru, který se věnuje výchově řeči, pečuje o správné používání řeči a v širším slova smyslu také o kvalitu mezilidské komunikace. Zahrnuje výzkum komunikačních funkcí, odstraňování a nápravu poruch v komunikačním projevu a prevenci, zaměřenou na rozvoj sdělovacích schopností dítěte. V tomto ohledu je logopedie svou náplní blízká **foniatrii**, která je ale oborem lékařským, nástavbovou specializací v rámci **otorinolaryngologie**.

Logopedie je součástí **speciální pedagogiky**, která se zabývá zvláštnostmi osob zdravotně postižených, a to fyzicky nebo psychicky, od dětského věku po dospělost. Kromě logopedie sem patří **tyflopédie**, zaměřená na osoby zrakově postižené, **psychopedie** s náplní péče o duševně nemocné, **etopedie** s náplní péče o obtížně vychovatelné, **somatopedie**, zabývající se celkově tělesně postiženými, a **surdopedie**, specializovaná na sluchově postižené. Veškerá odvětví speciální pedagogiky úzce souvisí s medicínou a zahrnují různé rehabilitační a reedukační techniky.

Náplní logopedie je tedy diagnostika, reedukace mluvy a řeči vůbec. Patří sem odstraňování, nebo alespoň zmírňování poruch mluvy, čtení, psaní, mezilidské komunikace v celé její šíři. Současně má logopedie poslání preventivní, tj. předcházet poruchám řeči a všech částí sdělovacího procesu.